

ההשפעה והפוטנציאל של ספורט חברתי בישראל: מטה-אנליזה שיטתית ומפת דרכים אסטרטגית

פרופ' יאיר גלילי, נובמבר 2025

ראש המעבדה לחקר הספורט, התקשורת והחברה באוניברסיטת דיוק

מבוא סקירה זו בוחנת את ההשפעה והפוטנציאל של פעילות ספורט חברתי בעולם ובישראל, תוך התבססות על מטה-אנליזה שיטתית של מחקרים אקדמיים ופרסומים מקצועיים מהעשור האחרון. **הממצאים מצביעים באופן עקבי על ערך חברתי וכלכלי מוכח, המתבטא ביחסי החזר השקעה חברתית (SROI) חיוביים.** ספורט חברתי משמש ככלי לקידום שינוי חברתי, חיזוק הון חברתי, צמצום פערים ושיפור רווחה קהילתית. **על אף הפוטנציאל וההצלחות המוכחות ברחבי העולם, קיימים חסמים משמעותיים המעכבים את מימושו בישראל,** כולל מגבלות מימון, אתגרי מדידה ופערי מדיניות. הסקירה מציעה נתיבים אסטרטגיים לקידום, הכוללים שיתופי פעולה חוצי-מגזרים, מינוף טכנולוגיה, הרחבת פעילות בפריפריה ופיתוח מדיניות ממשלתית מותאמת.

יסודות תיאורטיים: עמודי התווך של ספורט חברתי

חוסן קהילתי ורגשי COMMUNITY & EMOTIONAL RESILIENCE

מרחב להבעה רגשית, שייכות
ולמידה חברתית בתקופות משבר

לדוגמה, בתקופת מגפת הקורונה, ספורט קבוצתי
חיזק את בריאות הנפש וצמצם תחושת בדידות

הכלה חברתית SOCIAL INCLUSION

השתתפות פעילה של קבוצות מודרות,
מוחלשות ובת-ייצוג במרחבים
חברתיים, חינוכיים ותרבותיים

קידום נשים, מהגרים, אנשים עם מוגבלות
וקהילות מוחלשות

העצמה אזרחית CIVIC EMPOWERMENT

הקניית מיומנויות חיים,
ביטחון עצמי ומסוגלות עצמית

מאפשר לאנשים להפוך
לאזרחים פעילים ומעורבים

הון חברתי SOCIAL CAPITAL

בניית רשתות חברתיות של אמון,
תמיכה ושיתוף פעולה

יצירת קשרים בין קבוצות שונות,
ולעיתים אף יריבות

ספורט
חברתי

תפקידו המרכזי של הספורט

בעשור האחרון מתחזקת בעולם מגמת שינוי תפיסה לגבי מקומו ותפקידו של הספורט. מעבר לראייתו כפעילות פנאי או כתכלית בפני עצמה, הוא מהווה כלי המסוגל לייצר תועלות מרובות ולהשפיע על תחומי חיים מרכזיים המעצבים את פני החברה כולה. תובנות אלה, שמקורן בתובנות מחקריות ומניסיון בשטח, הובילו גופים בינלאומיים מרכזיים, כמו האו"ם וארגון הבריאות העולמי, להכיר בספורט כמשאב אסטרטגי להשגת יעדי הפיתוח בר-קיימא (SDGs).

אודות החזר השקעה חברתית

החזר השקעה חברתית (Social Return On Investment - SROI) היא גישה מתודולוגית המזהה, מודדת ומדווחת על היתרונות החברתיים, הכלכליים והסביבתיים הנובעים מהתערבויות חברתיות. היא מתרגמת תוצאות שאינן שוקיות לנתון כספי יחיד, ובכך מאפשרת הערכה מקיפה של ערך מעבר למדדים פיננסיים מסורתיים. זהו כלי חשוב לגופים ציבוריים וארגוני מגזר שלישי, המבקשים להצדיק השקעות ציבוריות ולהבין היכן פעילויות יוצרות ערך חברתי.

יחסי החזר ההשקעה החברתית (SROI) החיוביים באופן עקבי על פני התערבויות והקשרים מגוונים, מספקים עדות חזקה לכך שהשקעה בספורט חברתי מייצרת ערך חברתי משמעותי, ולעיתים קרובות עולה על ההשקעה הראשונית פי כמה וכמה. הדבר מציג טיעון כלכלי וחברתי משכנע להגדלת המימון ולתיעדוף אסטרטגי.

סיכום ממצאי מחקרי SROI להתערבויות ספורט חברתי נבחרות

הסבר יחסי התשואה: יחס של 1:3 פירושו שכל שקל (או ליש"ט/דולר) שמושקע מחזיר ערך חברתי וכלכלי בגובה פי שלושה, דרך חיסכון בעלויות ויצירת תועלות חברתיות מדידות.

המחשה תקציבית: התערבות בהיקף של 1 מיליון ₪ ביחס SROI של 1:4 תניב ערך חברתי וכלכלי כולל של 4 מיליון ₪. ערך זה מתבטא בחיסכון ישיר במערכות בריאות ורווחה, הפחתת עלויות אכיפה ומשפט, שיפור תעסוקה והגדלת תפוקות, לצד תוצאות "רכות" כגון שיפור רווחה נפשית וחיזוק לכידות קהילתית.

סוג התערבות	פעילות גופנית (ממוצע של מספר מחקרים)	השתתפות בספורט (2022-2023)	מועדון בריאות הנפש (2025)	מגוון תוכניות ספורט חברתי	פעילות גופנית עממית	פעילות גופנית וספורט במערב אוסטרליה	ספורט למען קידום עירוני (2018-2020)
מדינה	בעיקר בריטניה	בריטניה	ספרד	ממוצע גלובלי	ניו זילנד	אוסטרליה	דלהי, הודו
החזר השקעה	כל \$1 מייצר עד \$22.37	כל \$1 מייצר \$4.20	כל \$1 מייצר \$12.12	כל \$1 מייצר \$3-\$124	כל \$1 מייצר \$2.12	כל \$1 מייצר \$7	כל \$1 מייצר \$12.56
תוצאות מרכזיות	שיפור בריאות גופנית ונפשית, הפחתת פשיעה, שיפור חינוך, רווחה סובייקטיבית	רווחה, בריאות, הון חברתי, לכידות קהילתית, תעסוקה	הפחתת הישנות, הפחתת צריכת תרופות, ייצוב בריאות הנפש	שיפור בריאות, הפחתת פשיעה, שיפור חינוך, הון חברתי, רווחה סובייקטיבית	שיפור בריאות	מיומנויות חיים לנוער, בריאות הנפש והון חברתי	שיפור בריאות, הפחתת פשיעה, שיפור חינוך, הון חברתי, רווחה סובייקטיבית

דקדוק על מקרה בוחן: בריאות הנפש

במחקר עדכני (2025) נמצא כי מועדון חברתי בספרד לאנשים עם הפרעות נפשיות, המפעיל סדנאות אומנות וספורט, מהווה **השקעה בעלת החזר חברתי גבוה של 12.12 אירו על כל אירו שהושקע**. במחקר נמצא קשר ברור בין השתתפות קבועה במועדון לבין הפחתה בהישנות המחלה ובצריכת תרופות וכמעט 90% מהמשתתפים לא חוו אשפוז חירום או הישנות של המחלה. מועדונים אלה מהווים מסגרת תמיכה יעילה, המפחיתה עומסים על מערכת בריאות הנפש. **תוכניות דומות שאינן מבוססות ספורט הניבו החזר נמוך בהרבה, של עד 5.5 אירו בלבד לכל אירו.**

בחינה מעמיקה של האופן שבו ספורט חברתי מניע שינוי

כאמור, ספורט חברתי מוכר כאסטרטגיה מכוונת להשגת תוצאות פיתוח רצויות. הוא מניע שינוי על ידי יצירת סביבות מובנות לאינטראקציה ופיתוח מיומנויות, המובילות לשינויים בהתנהגויות אישיות ובנורמות חברתיות.

חיזוק הון חברתי ולכידות קהילתית

ספורט מספק חוויות חברתיות יקרות ערך, המטפחות תחושות של ביחד, הכלה ויצירת הון חברתי (חיבור, גישור וקישור).

דוגמה מישראל: תוכניות כמו "מגרש בטוח", בהובלת

עמותת "מגרש ביתי" משתמשות בכדורגל לשיקום ושילוב קהילתי של נפגעי טראומה, ומטפחות אינטגרציה חברתית ותמיכה בבריאות הנפש.

צמצום פערים ועידוד השתלבות

יוזמות ספורט חברתיות מכוונות באופן ספציפי לקבוצות פגיעות ומוחלשות, לרבות נוער בסיכון ואנשים עם מוגבלויות, וכאלו בתתי־צוג, כגון נשים, במטרה להקל על אי־שוויון ולקדם השתלבות.

דוגמה מישראל: עמותת "אתגרים" מעצימה ומשלבת

אנשים עם מוגבלויות באמצעות ספורט אתגרי, ומוכיחה את יעילותה ככלי להעצמה אישית וביטחון עצמי.

שיפור רווחה קהילתית ובריאות הנפש

לפעילות גופנית וספורט יתרונות מתועדים היטב לבריאות הפיזית והנפשית, ותורמים ישירות לרווחת הפרט והקהילה. מחקרים מצביעים על קשר הדוק בין התמדה בפעילות גופנית לבין שיפור הרווחה.

דוגמה מישראל: מחקר שנערך בישראל מצא, כי

אזרחים ותיקים העוסקים בפעילות גופנית מדווחים על איכות חיים גבוהה יותר באופן מובהק.

קידום העצמה ואזרחות פעילה

תוכניות ספורט יכולות לפתח מיומנויות חיים חיוניות, תכונות מנהיגות, יכולות תקשורת וביטחון עצמי, שהם קריטיים למעורבות אזרחית ולפיתוח אישי.

דוגמה מישראל: תוכנית SSI של קרן עזריאלי,

מעודדת הכרה במאמנים המשתמשים בספורט לקידום מטרות חברתיות וחינוכיות ומדגישה את תפקיד הספורט בפיתוח ערכים אזרחיים.

זרקור על פער מרכזי - "פרדוקס הערך מול המימון"

מחקרי SROI מראים באופן עקבי תשואות חיוביות גבוהות עבור התערבויות ספורט חברתי, אך מגבלות מימון ומשאבים מצויות בקביעות כחסמים מרכזיים. פער זה, בין הערך המוכח של ספורט חברתי לבין היכולת למשוך השקעות תואמות, מכונה "פרדוקס הערך מול המימון".

מגמות וחסמים לשימוש הכוטנציאל ניתוח מגמות רווחות בפיתוח ויישום ספורט חברתי

- הכרה גוברת ויישור קו מדיניות: קיימת מגמה גלובלית ולאומית הולכת וגוברת להכרה בהשפעה החברתית הרחבה של הספורט, תוך שילובו באג'נדות מדיניות רחבות יותר.
- מעבר להשקעה מבוססת ראיות: קובעי מדיניות ומממנים דורשים יותר עדויות לערך חברתי, מה שמניע אימוץ מתודולוגיות כמו SROI כדי להצדיק השקעות.
- דגש על גישות מבוססות קהילה: יוזמות מוצלחות רבות פועלות ברמה הקהילתית, מתוך הכרה בחשיבות המעורבות המקומית והתוכניות המותאמות.
- התמקדות בנושאים חברתיים ספציפיים: תוכניות ספורט חברתיות מתוכננות כדי לתת מענה לנושאים חברתיים ממוקדים כגון בריאות הנפש, מניעת אלימות ושילוב קבוצות מודרות.

חסמים מוסדיים לקידום השימוש בספורט החברתי בישראל (רשימה חלקית)

הכשרת מאמנים בשפה העברית בלבד:

קורסי ההכשרה למאמנים מתקיימים בעיקר בשפה העברית, מה שמגביל את הגישה לקהלים שאינם דוברי השפה ברמה מספקת ומפחית את יכולת ההתאמה של תוכניות ספורט לצרכים המקומיים.

מגבלות באיגודי ספורט בנוגע לתוכניות גפ"ן

של משרד החינוך: איגודי ואגודות ספורט מוגבלים בהפעלת תוכניות גפ"ן בשל רגולציה וחוסר תיאום בין גופים. מצב זה מוביל לחוסר תיאום בין תוכניות ספורט חינוכיות ותחרותיות ומונע יצירת מסגרות ספורט המשולבות בקהילה.

פערים תרבותיים ורגולציה מקומית:

בחברה הערבית ואוכלוסיות מיעוט אחרות קיימת אהדה גדולה לפעילות גופנית וספורט, אך ישנם חסמים תרבותיים ורגולטוריים המונעים הפעלת תוכניות ספורט חינוכיות, בייחוד כאלו המשולבות בקהילה.

היעדר תיאום בין המגזר הציבורי לשלישי:

רוב תוכניות הספורט החברתיות בישראל מתבצעות על ידי עמותות ואלכ"רים, התלויים בתרומות ומענקים, דבר שפוגע ביציבות תקציבית וניהולית, ההכרחית לתוכניות ארוכות טווח.

דו"ח מבקר המדינה לשנת 2023 הציג

ליקויים רבים בתחום הספורט ברשויות המקומיות, בין היתר בתחומים הבאים: היעדר תכנון אסטרטגי, הקצאת משאבים לא שוויונית, תחזוקה לקויה של מתקנים, נגישות מוגבלת והיעדר פיקוח ובקרה של הממשלה.

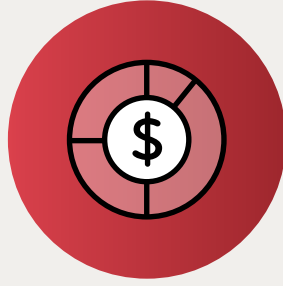

המלצות למקבלי החלטות וקובעי מדיניות

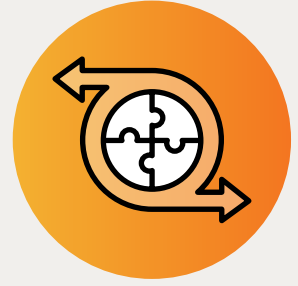
תיעדוף פיתוח תשתית ונגישות

יש להשקיע במתקני ספורט ובמרחבים ציבוריים נגשים ואיכותיים, במיוחד בקהילות פריפריאליות ומוחלשות, תוך הבטחה שהם נותנים מענה לאוכלוסיות מגוונות ומקדמים אורחות חיים פעילים.

הקצאת מימון ייעודי ובר-קיימא

יש להכיר בספורט חברתי כהשקעה אסטרטגית בעלת תשואות חברתיות וכלכליות גבוהות. יש לבחון מודלי מימון חדשניים, כגון אגרות חוב חברתיות, כדי למשוך הון פרטי ליוזמות ספורט חברתי.

שילוב ספורט חברתי במסגרות מדיניות לאומיות

יש להטמיע באופן רשמי את הספורט החברתי בתוכניות פיתוח לאומיות, תוך יישור קו עם מחויבותה של ישראל ליעדי הפיתוח בר-קיימא. הדבר כולל פיתוח אסטרטגיה לאומית מקיפה לספורט חברתי, המתווה יעדים, מטרות ומנגנוני מימון ברורים.

מודעות והסברה ציבורית

הפעלת קמפיינים ציבוריים המדגישים את חשיבות הספורט החברתי לחיזוק קהילה ושיפור איכות החיים, תוך הצגת סיפורי הצלחה ויצירת מודל לחיקוי.

קידום מדדים והערכה

פיתוח מדדים כמותיים ואיכותיים למדידת השפעת ספורט חברתי על בריאות, רווחה, שייכות קהילתית ושוויון מגדרי. הפעלת מנגנון ניטור והערכה תקופתי, כדי להבטיח שהמדיניות הציבורית מתאימה למטרות הפיתוח בר-קיימא.

חיזוק מסגרות רגולטוריות ואבטחת איכות

יש להבטיח הסמכה ופיקוח חזקים למאמני ותוכניות ספורט חברתי כדי להבטיח בטיחות, איכות ועמידה בשיטות עבודה מומלצות.

זדקור על מודל רלוונטי - SPORT ENGLAND

מודל Sport England בבריטניה מהווה דוגמה לגוף ממשלתי המוקדש לעידוד פעילות גופנית בכלל האוכלוסייה, תוך השקעה רחבה בפרויקטים, תשתיות והכשרת מדריכים. רוב תקציבו מופנה לעידוד ספורט עממי ואורח חיים פעיל ולא לספורט הישג, באמצעות מענקים, תמיכה מקצועית ומחקר על צרכי הציבור. הקמת גוף דומה בישראל נראית כמשימה מורכבת, אך הינה אפשרית, ויכולה לשמש מנוף לשינוי תרבותי רחב. בראייה ארוכת טווח, מנגנון כזה עשוי להצדיק את המאמץ בתרומתו לשיפור בריאות הציבור, לצמצום השמנה ותחלואה כרונית, וליצירת תכנון יעיל המתמקד בצרכי כלל הציבור.

מסמך זה הינו תקציר של מאמר אקדמי אשר נכתב בשנת 2025 ע"י פרופ' יאיר גלילי, בהזמנת תוכנית SSI של קרן עזריאלי